

PowerPoint til bruk for lærere

Tilpasset: 8.-10.trinn

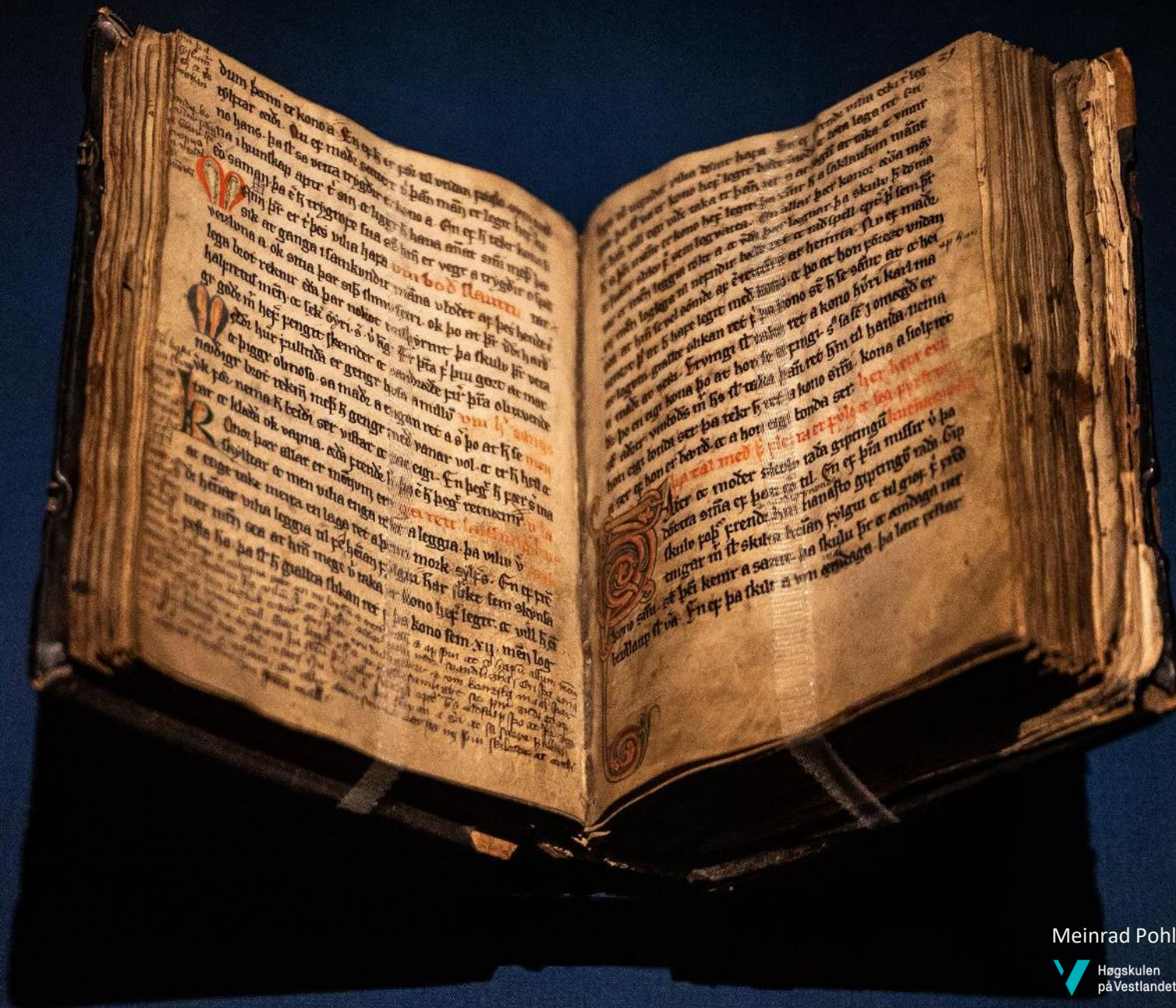
- 1. Maktfordeling**
- 2. Identitet og felleskap**
- 3. Konflikthåndtering**

Undervisningsmaterialet er utviklet av Meinrad Pohl, førsteamanuensis i historie ved Høgskulen på Vestlandet i samarbeid med Bymuseet i Bergen.

Tilbudet er utviklet i forbindelse Landslovsjubileet 2024, og er til fritt bruk for alle.

1. Maktfordeling

Magnus
Lagabøtes
Landslov
fra 1274

Et samfunn i endring

Middelalderen er ingen statisk epoke.

Samfunnsendringer var like vanlige som i senere epoker.

Kongen var ikke enerådende i middelalderen.

Kongen var avhengig av støttespillere.

Maktbalansen mellom konge og støttespillere kunne endres.

I Norge undergikk samspillet mellom konge og støttespillere fundamentale endringer i tidsrommet 1130-1240 (innbydesstriden).

Maktfordeling

- **Makt er avhengig av jordeiendom.**
    - viktigste jordeiere i Norge i Middelalderen
      - Konge
      - Kirke
      - Stormenn
      - Rike bønder
- } = **Elite**
- **Elite før 1130** = rike jordeiere, jordeiendom arvet fra familien
  - **Elite etter 1240** = adel avhengig av kongen, egen jord og jord fra kongen

Muntlig forhandling

Få faste regler

- Muntlig forhandling
  - Bekreftelse med vitner
  - Plikt å huske

Møtested for forhandlinger = Ting

Tingets funksjon

Ting = kollektiv styringsorgan
 → konkrete avgjørelser
 → almene beslutninger
 → lovgivende makt

Tingets avgjørelser gjaldt for et større område (lagdømme).

Det fantes fire store ting i Norge med hvert sitt område (lagdømme) og hver sin lov.

Navn på tinget	Navn på området	Området i dag	Navn på loven
Frostating	Frostatingslag	Trøndelag	Frostatingslov
Gulating	Gulatingslag	Vestland	Gulatingslov
Eidsivating	Eidsivatingslag	Innland	Eidsivatingsllov
Borgarting	Borgartingslag	Oslo-området	Borgartingslov

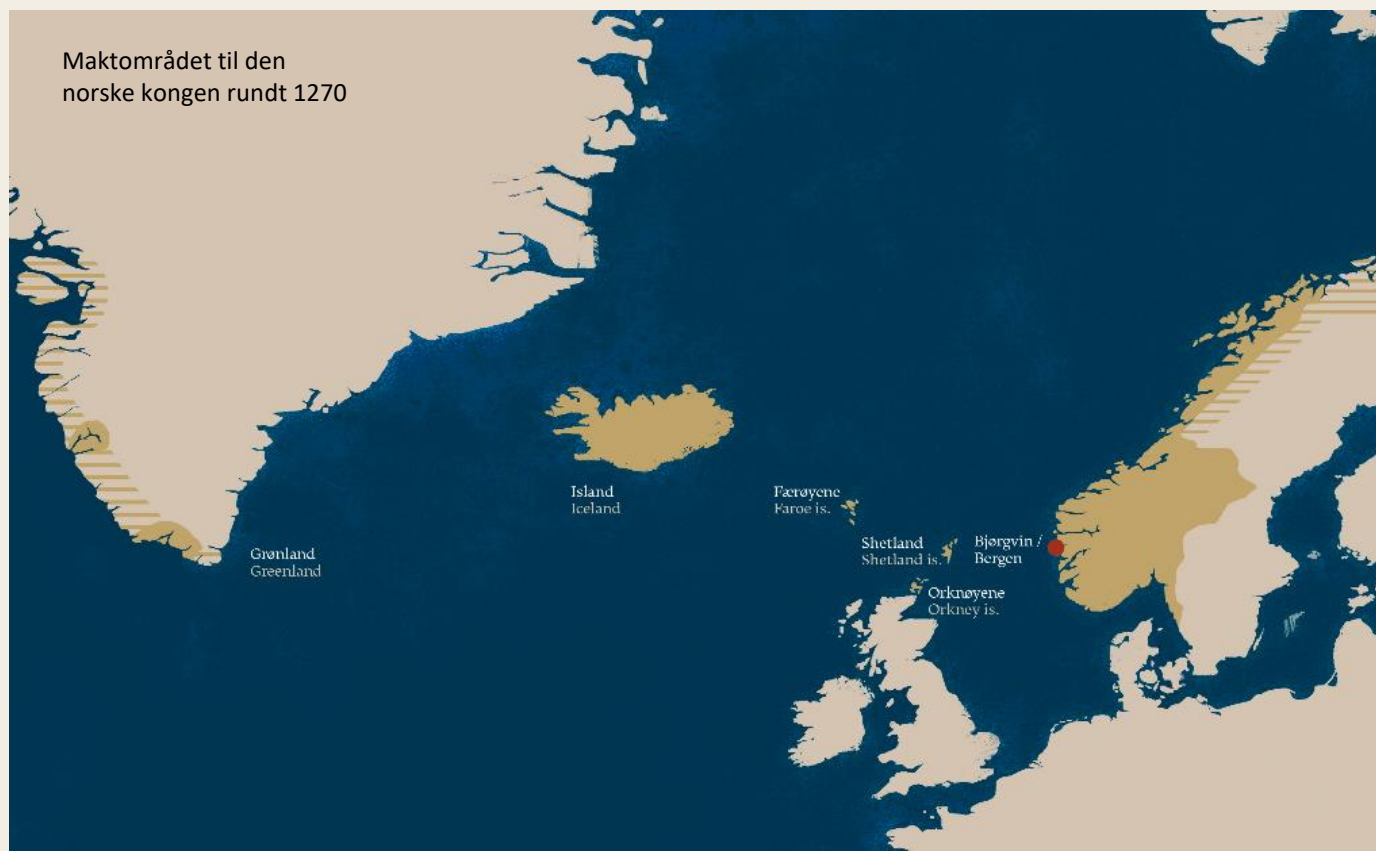
Reisekongedømme og samkongedømme

Utfordring i et muntlig samfunn

Muntlig forhandling krever tilstedeværelse.

Norge er et stort land.

Norge har ingen hovedstad. → mye reising for kongen, «reisekongedømme»

Løsning

deling av kongeverdigheten

→ mindre reisning

→ flere konger

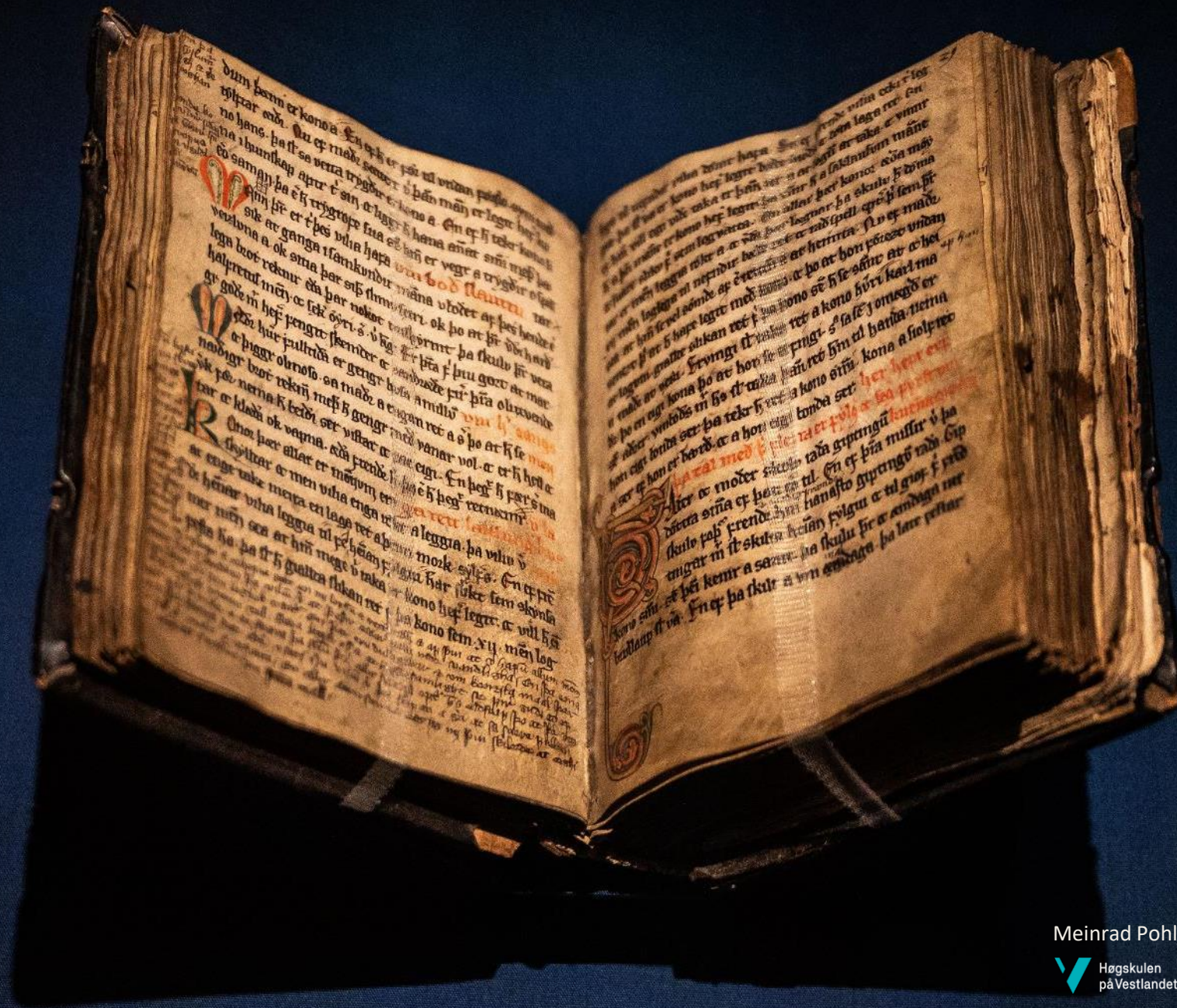
Mulig fordi: - arvefølge ikke regulert
- ting velger konge

- Konge i et eller flere tinglag
- Samarbeid og konflikt

2. Identitet

Magnus Lagabøtes Landslov fra 1274

Identitet og tilhørighet

Identitet = gruppetilhørighet
forskjell fra andre

Viktige tilhørigheter:

Kirke, gruppe religiøs definert

- ingen alternativ til kristendom
- utenfor kirken = utenfor samfunnet

Ætt (slekt)

- beskyttelse
- fellesskap
- «Én for alle og alle for én»

Bannlysningen skapte så store politiske problemer for den tysk-romerske keiseren Henrik IV at han måtte be paven offentlig om tilgivelse i Canossa i år 1077.
Engelsk bokillustrasjon fra 1563, Wikimedia Commons.

- Skyggesider = Ættehevn
- Hevn som konfliktløsning
- «Én for alle og alle for én»
  - ætten kan holdes ansvarlig for drap og tyveri
- Hevn fører til mothevn
  - konflikter holdes i live i lang tid

Forhandling og forlik til å unngå hevnsirkelen

Forhandling med drapsofferets slektninger og betaling av mannebot var en mulighet å unngå hevn. (oppe)
Da denne praksisen ble lovfestet skulle i tillegg kongen ha en bot for brudd av freden. (nede)
Tysk lovbok (Sachsenspiegel) fra ca. 1220.
Universitätsbibliothek Heidelberg cpg/164/0035 og cpg/164/0047.

Innbyrdesstriden 1130-1240

Mulige årsaker:

- uregulert arvefølge
- samkongedømme
- ætteinteresser

- Fører til kamp mellom flere kongsemner om tronen
- Støtte for kongsemne avhengig av ættetilhørighet

1217 - Stormenn velger én konge for hele Norge.

1240 - Kongens siste konkurrent blir drept.

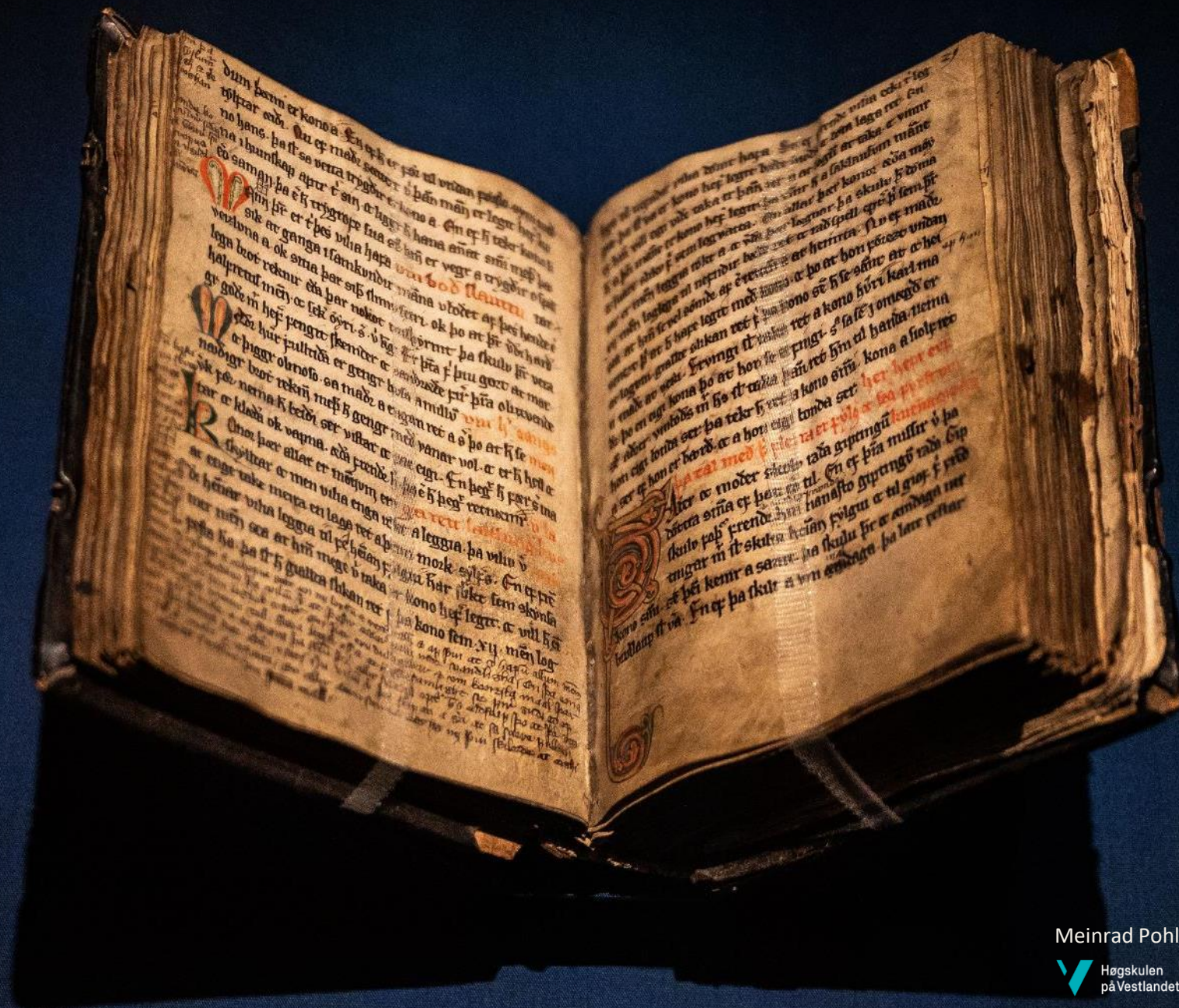
- Enekongedømme

3. Konflikthåndtering

Magnus Lagabøtes Landslov fra 1274

Lovgivning: verktøy til å sikre fred

Landsloven 1274

- enekongedømme
  - bekrefter praksis fra 1240 og 1248
- tronfølge nøye regulert
- individuell ansvar for forbrytelse
  - inspirasjon fra kirkerett
  - de facto forbud av ættehevn
  - ting som domstol

Lovgivning: mer makt for kongen

Tingene må godkjenne loven.

Landsloven

- Kongen er lovgiver, ikke tinget.
- Loven og dermed kongen setter rammen for tinget.
- ting fremdeles domstol → ting tolker loven

lov skriftlig, ikke lenger muntlig overlevering (hukommelse) av de viseste

Kongens stedfortreder

- kaller inn til ting
- velger ut dommere

→ eliten avhengig av kongen

→ sentralisering av makt hos kongen

Kongen gir lovboen til lagmannen.
Seglet til Frostating
reprodusert med vennlig tillatelse
fra Torgunn Østbo, Frosta Kommune

Skriftlighet og sentralisering

- Kongedømme bofast, residens i Bergen
  - Kongens vilje
    - lov
    - diplom
  - Kommunikasjon skriftlig
    - brev til stedfortredere
    - diplomer bekrefter avtaler
- skrift viktig verktøy i politikken
→viktig med skrivekyndige i forvaltningen (kanselli)

Oppe: Kongen utsteder et diplom.
(Det Kgl. Bibliotek, GKS 1154 folio, bl. 15 V.)
Nede: Eksempel på et diplom.

